

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Bild och text samspelar perfekt – men hur väl fungerar djurallegorier i dag?
Österlund, Mia

Published in:
Hufvudstadsbladet

Published: 24/01/2024

Document Version
Accepted author manuscript

Document License
Publisher rights policy

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Österlund, M. (2024). Bild och text samspelar perfekt – men hur väl fungerar djurallegorier i dag? [Recension av Lena Frölander-Ulf Rafsa vildpäls]. *Hufvudstadsbladet*. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202403019375>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Är djurallegorins saga all?

I takt med att barn – men också vuxna – alienerats från skogen har barnlitteraturen enligt litteraturforskare Maria Jönsson blivit ett arkiv för minnen av skog, för sinnliga skogsupplevelser och för känslan av förlust av just skogen. Talrika är barnlitteraturens skildringar av skog över tid, både i ord och i bild. Inte minst den finlandssvenska barnboken präglas av en livskraftig tradition av att gestalta skog.

Lena Frölander-Ulf är en utsökt förvaltare av skogsskildring. I andra delen av trilogin *Kampen om stenåkern*, *Rafsa rotlös*, följer hon upp de hänförande skogsmiljöerna från *Rafsa Vildpäls* (2023). I sin kapitelbok utviner Frölander-Ulf allt av samspelet mellan bild och text. Kongenialt sammanflätas dessa och i synnerhet de ordlösa uppslagen pulserar av skogskänsla. Spelet mellan ljus och skugga fånglar. Mörkerbilder understryker det hotfulla i berättelsen om kampen mellan samhällsideologier, medan skira partier erbjuder återhämtning och ingjuter livsmod.

En karta över samhällsskick och samlevnadsformer

Då den inledande delen presenterade grundkonflikten mellan murmelmatriarkat och patriarkal ormdiktatur, uppehåller sig del två vid ett strapatsrikt sökande efter Rafsas saknade pappa. Murmeldjuren i matriarkatet lever i polyamorösa kollektiv med en mamma och ett flertal utbytbara pappor, medan Rafsas kärnfamilj utgjort undantag. Rafsas övertro på sin hjältemodiga pappa brister brutalt i mötet med den anarkistiska koloni han skapat. Frihetsorden om tolerans flödar ymnigt ur pappans mun, men efterlevs inte. Tvärtom har kolonin urartat i rusberoende och tvång. Rafsa tar sin första fylla, och våndas därefter.

Vänskapen mellan den osannolika trion våghalsiga Rafsa, den balanserade snälla Kotten och ormen Ziczac Schwartzsvans, på flykt undan den totalitära ormregimen ledd av hans pappa general Schwartzsvans, är berättelsens nerv. Trion uppåddar tillsammans mod och utövar handfast solidaritet i sin kamp som är på liv och död. Under resans gång utforskar de varandras olikheter. För ormen Ziczac är vänskap ett okänt ord, bara lydnad under dödshot känner han till. För de gosande levnadsglada kollektivdjuren murmlarna som lever för stunden är däremot berättandet och berättelser okända.

Håller djurallegorin på att tappa mark?

Att Frölander-Ulf kommenterar vår tids totalitära regimer är uppenbart. Men är djurallegorin tillräcklig för detta i samtidslitteraturen? I en antropocen era har människocentreringen ofta fått ge vika, vilket påverkar hur traditionella djurallegorier berättas. Själva djurvarat har uppgraderats, som värdefullt i sig. Allegorin ömsar skinn och djurfigurernas långa tjänst som ställföreträdare för människan är satt under lupp. Hos Frölander-Ulf är allegorin och antropomorfismen ännu bärande. Ormarnas tyskklingande namn och fraser som ”utrota alla murmeldjur” leder tankarna till nazismen, medan funderingarna om artegenskaper pekar mot rasism. Det är ett modigt val att konfrontera ett sådant sprängstoff i barnromanens form. Men också svårt.

En appell för en hållbar samhällsordning

Inspirationen från **Astrid Lindgren** och hennes allegori över andra världskriget i *Bröderna Lejonhjärta* (1973) är tydlig, även till hennes skogsepos *Ronja rövardotter* (1981), inte minst genom pappans smeknamn på sin kaxiga dotter, Rafsamin, som ekar Mattis Ronja mi. För att avdramatisera den nattsvarta tematiken om makt och motstånd tecknar Frölander-Ulf sina karaktärer påfallande gulligt.

De är rundmagade söta pälsdjur med förstorade ögon och liksom vädjar till läsarens omsorgsetik. Inte ens de ondskefulla ormarna är för otäcka. Gulligheten och att murmlarna rentav ser lite korkade ut bidrar med komik, innehållet i romanen är däremot långt från humoristiskt. Det är på blodigt allvar.

I sin första kapitelbok, *Nelson Tigertass* (2018), dukade Frölander-Ulf upp en fartfylld fantastik, med både oförlömliga scener, men också en del överlastning och spretighet. Kampen om stenåkern är däremot tuktad. Infallen har sovrats och språket klingar starkt och vackert. Högläsningens kvaliteterna och spänningen sitter precis som de ska. Det är bara det allegoriska och metaforiken som är något svårhanterligt. Bildberättandet har en självklar auktoritet och bidrar med sinnlighet och vidgar berättelsen på bästa sätt.

Det är lätt att tjusas av både text och bild i denna ambitiösa kapitelbok. Nu är det bäddat för den avslutande delen, för samhällssystemens, arternas och maktregimernas uppgörelse. Arterna förenas i upprorsvilja: "Alla hurrar, väser och skriar. Rafsa höjer sin knutna tass och ropar så att det skallrar över hela skogen: "murmeluppror!" Lunkas, Kotten Ziczac och Kirikiri höjer sina knutna tassar, svansar och vingar och skriver ännu högre: "MURMELUPPROR!""

Att det återigen är de små, murmeldjuren, en kaxig flicka och hennes snälle killkompis, i samröre med en orm som borde vara deras artfiende, som axlar hjälterollerna är knappast överraskande. Men vad betyder vänskapen med den som brukar äta upp dej? Är den för osannolik? Hur ska vi förstå natur och kultur, fred och krig, i kapitelromanens allegoriska skepnad?

Som arkiv över skogen är romanen en fullträff, den uppsöker spelet mellan ljus och mörker, som en bild över skogens alla schatteringar och vad de gör med oss känslomässigt. Och osökt väcker den allegoriska formen frågor om vad som ens är möjligt att berätta och på vilka sätt totalitärt förtryck kan berättas.